

HASAN ALİ TOPTAŞ'IN *GÖKYÜZÜ GRI* İSİMLİ HİKÂYESİNDE KADININ BENLİK ARAYIŞI

WOMAN'S SEARCH FOR IDENTITY IN HASAN ALİ TOPTAŞ'S STORY CALLED *GÖKYÜZÜ GRI*

Eylem SALTİK*

ÖZ

Danimarkalı filozof Soren Kierkegaard (1813-1855), “varoluş” a dair felsefî yaklaşımlarıyla varoluşçuluğun gelişimine yön veren en önemli isimlerden biridir. Varoluşçuluk dinî ya da başka tercihlerle farklı bakış açılarıyla gelişse de Kierkegaard “varoluş, benlik, kaygı...” gibi varoluşun temel kavramlarının esas belirleyicisi olmuştur. Kierkegaard’a göre yaşadığı dünyada mutlu olmak isteyen her insanın benlik gelişimini tamamlaması gerekir. Çünkü benliği ya da varoluşu tanımlamak yaşamı anlamlandırmak demektir. Bu, pek çok varoluşçu filozofun ortak düşüncesidir.

İnsan, yaşamını anlamlandırabilecek pek çok güce sahiptir. Kierkegaard bu güçlere gizil güçler adını verir. Yetenek, özgürlük vb. bu güçlerden bazılarıdır. Kişi bu güçleri, etik, estetik, dinî alanlardan birini tercih edip kullandığında kendi bilinciyle şekillenmiş bir varoluşa ulaşabilir. Ancak bu her insan için kolay değildir. Örneğin modernizm insanın yaşadığı topluma yabancılaşmasına neden olmuş ve onun benliğini tanımlamasını engellemiştir. Bu yüzden insanın benlik arayışı özellikle 19.yüzyıldan itibaren düşünürlerin üzerinde durduğu önemli bir konudur.

Hasan Ali Toptaş’ın *Gökyüzü Gri* isimli hikâyesindeki kadın kahramanın da mücadelesi kendi ben’i ile. Yaşadığı toplumun kuralları ile kendi arzuları arasında çatışmalar yaşayan Nurdan etik alanın tüm kuşatmasına rağmen arzularının peşinden gider. Ancak eril toplum yapısı onun en büyük engelidir. Bu çalışmada kadın kahramanın benlik arayışı Kierkegaard’ın benlik ve varoluş tanımlamaları esas alınarak değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gökyüzü Gri, varoluşçuluk, benlik, etik alan, estetik alan.

* Yrd. Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü,
E-posta: esaltik77@hotmail.com.

ABSTRACT

Danish philosopher Soren Kierkegaard (1813-1855) was one of the most important people who led the development of existentialism with his philosophical approaches related to “existence”. Although existentialism develops with different points of view through religious or other preferences. Kierkegaard was the main determinant of the basic concepts such as “existence, identity, anxiety...” According to Kierkegaard, each person, who wants to be happy in the world he/she lives in, needs to complete his/her identity progress. This is because; to describe the identity or existence means to explain the meaning of life. This is the common idea of many existentialist philosophers.

A person has a lot of power to make sense of his/her life. Kierkegaard called these powers as secret power. Ability, freedom, etc. are some of these powers. Individual chooses and uses one of the fields such as ethics, aesthetics, and religion and then reaches existentialism, which is formed by his/her conscious. However, this is not easy for every individual. For instance, modernism causes people to feel alienated from the society he/she lives in and prevents him/her to describe identity. Therefore, the search for an identity has been an important subject for philosophers especially since 19th century.

The struggle of the female character in Hasan Ali Toptaş’s story called *Gökyüzü Gri* is with her ego. Nurdan, who has a conflict between her desires and the rules of the society she lives in, follows her desires despite all the enclosure of the ethical field. However, patriarchal social structure is the greatest obstacle for her. In this study, the search of the female character is going to be analyzed on the basis of the descriptions of identity and existence of Kierkegaard.

Key Words: Gökyüzü Gri, Existentialism, identity, ethical field, aesthetical field.

GİRİŞ

İnsanoğlu hem doğal hem de yapay çevrenin muktedir gücü gibi görünse de kontrol altında tuttuğunu sandığı bu çevreler her an onu tüketen güçlere dönüşebilir. Nitekim insanın iktidar hırslının sonucu olarak değerlendirilebilecek savaşlar, sanayileşme, kapitalizm, modernizm her iki çevreyi ve insan yaşamını kuşatmış sonuçta yaşadığı dünyaya/topluma yabancılaşmış bireyler ortaya çıkmıştır. Aklın ön plana çıkıp insanın öznel/iç dünyasının ihmal edildiği bu süreçte en çok zararı yine insan görmüş ve yalnızlaşma, yabancılaşma, bunalım vb. kav-

ramlar etrafında varoluşunu sorgulamaya başlamıştır.

Varoluşsal sorgulamalar “insanlığın orijinine kadar”¹ geri götürülebilir ancak varoluşçuluğun felsefi bir akım olarak 19. yüzyıl sonlarında geliştiği görülür. Gelişen, değişen dünyanın aksine mutsuzlaşan insanlar, trajikleşen yaşamlar Soren Kierkegaard, Martin Hegel, Karl Jaspers, Fransız Jean-Paul Sartre, Nietzsche, Blonder, Scheler, Bergson gibi düşünürleri insanın varoluşuyla ilgili sorgulamalara itmiş ve felsefi bir akım olan varoluşçuluk doğmuştur. Akım, Tanrıtanımaz varoluşçular ve Hıristiyan varoluşçular olarak iki farklı koldan gelişse de her iki kolun ortak felsefi kabulleri varoluşçuğun temel ilkelerini belirlemiştir. Varoluşçuluğun ana felsefi yaklaşımları şunlardır:

1. Varoluş özden önce gelir.
2. Varoluşçuluk geleneksel felsefedeki soyut düşüncüyü somutlaştırmayı amaçlar.
3. İnsan kendi varoluşunu kendisi ortaya koyar. Bu durum, Tanrıtanımaz varoluşçulara göre insanın tek başına olmasının bir sonucudur. Hıristiyan varoluşçulara göre ise Tanrı olsa bile insan kaygılı ve sorumlu bir kişi olarak varoluşunu kendi şekillendirir.
4. İnsan yaşam içinde nesne olarak değil özne olarak var olmalıdır.
5. İnsan, varoluşunu tanımlayabilmek için aklın kuşatıcılığından kurtulmalıdır.

Varoluşçu düşünürlerin amacı, insan varlığını anlamlı kılmak, insanın kendi doğasını oluşturabilen bir varlık olduğunu göstermektir. Bu nedenle varoluşçular, “Varoluş özden önce gelir. Öz sonradan oluşur.” fikri üzerine felsefe geliştirmişlerdir. Kierkegaard’a göre, bu ancak “... evreni rasyonalize etmekten vazgeçmek, dikkati insan üzerinde toplamak ve insan varoluşunu olduğu gibi tasvir etmek”²le mümkündür. Hıristiyan varoluşçulardan Kierkegaard, “benin, kendine yönelerek, kendi olmak isteyerek, kendi saydamlığı içinde onu ortaya koyan günün içine daldığı”³ söyleyerek; Tanrıtanımaz varoluşçulardan Jean-Paul Sartre da “Varoluşçuya göre insan daha önce tanımlanamaz, belirlenemez; hiçbir şey değildir o zaman. Ancak sonradan bir şey olacaktır ve kendini nasıl yaparsa öyle olacaktır...”⁴ diyerek her insanın kendi benini dolayısıyla var oluşunu kendisinin gerçekleştireceğini anlatmak istemiştir.

¹ Roger Reneaux, *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*, (Çev. Prof. Dr. Murtaza Korla Elçi), Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri, 1994, s.3.

² Roger Reneaux, a.g.e., s.2.

³ Soren Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, (Çev: Mehmet Mukadder Yakupoğlu), Ayrıntı Yay., İstanbul 1997, s.27.

⁴ Jean-Paul Sartre, *Varoluşçuluk*, (Çev: Asım Bezirci), Say Yay., İstanbul 2013, s.39.

İnsanın, benlik gelişimi için yapması gereken ilk şey düşünebilen bir varlık olduğunun farkına varmasıdır. Platon, Descartes, Aristoteles, Kant, Pascal, Hegel, Kierkegaard gibi filozoflar “benlik”in zihin ile beden bütünlüğüyle ortaya çıktığı görüşünde birleşirler. Descartes’ın “Düşünüyorum, o halde varım.” önermesi, Pascal’ın “İnsan, düşünen bir sazdır.” benzetmesi, Kant felsefesinde “bilen özne”nin ön plana çıkması, Hegel’in ‘ben’in var olma sebebi olarak düşünmeyi kabul etmesi düşünme eyleminin insanın, somut varlığının farkına varması ve varoluşunun varlık âlemindeki yerini anlaması açısından ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Benlik kavramının Kierkegaard’ın çalışmaları ile somutlaştığı görülür. Kierkegaard, ismi geçen filozofların teorilerine ek olarak varoluşu yaşananlarla/deneyimlerle tanımlamaya çalışmış ve bu sayede benlikten benliği oluşturan an’a ve alanlara kadar pek çok kavramı tanımlayarak varoluşun koşullarını, sınırlarını, sonuçlarını net olarak belirlemiştir. Vefa Taşdelen, Kierkegaard felsefesinde benliğin önemini, benlik ile yaşam arasındaki ilişkiyi ortaya koyan şu cümlelerle açıklamıştır: “Kierkegaard’ın yapmaya çalıştığı şey, (...) benliği, bir düşünce ve kavram olarak değil, fakat somut ve yaşayan bir gerçeklik olarak yeniden ortaya koymaktır.”⁵ Bu nedenle Kierkegaard’ın benlik, benlik algısı, benlik alanları ile ilgili tespitleri varoluşun somutlaştırılıp anlamlandırılması açısından önemlidir. Danimarkalı düşünürü göre, “Benlik, insanın yeryüzünde erişebileceği en üst olgunluk seviyesidir. Hiç kimse, ben olmaktan ve benlik haline gelmekten daha yüksek bir yere gelemez, hiç kimse ondan daha değerli bir zenginliğe sahip olamaz(...) Ben, en yüce dünyasal gerçekliktir.”⁶ Ancak insanoğlu için bu yüce gerçekliğe ulaşmak pek de mümkün değildir.

Kierkegaard, varoluşun özden önce geldiği görüşünü ortaya attığında bunu benliğin oluşum sürecini açıklayarak ispatlamaya çalışmıştır. Ona göre “İnsan doğası, benliği değil ama ben olma eğilimini ve bu yönde gerekli donanımı içerir. Bu donanım sonlu ve sonsuz, ruh ve beden, özgürlük ve zorunluluk gibi benliği oluşturan öğelerdir.”⁷ Kişi istediği takdirde Tanrı’nın ona verdiği bu gizil güçler aracılığıyla en yüce dünyasal gerçeğe ulaşabilir. Kierkegaard bunun, “bireyin yeryüzündeki başlıca ödevi”⁸ olduğunu düşünür. Çünkü kişinin kendi kendine ve çevresiyle anlamlı bir dünya yaratması için ilk şart benliğini oluşturmaktır.

Kierkegaard, benliği tanımladıktan sonra benliğin nasıl oluştuğunu açıklamıştır. Benlik için ilk şart, kişinin “benlik yaratma isteği”dir. Bilinç düzeyiyle benlik yaratma isteği doğru orantılıdır. “Bilinç, ben’in ölçüsünü verir. Ne kadar

⁵ Vefa Taşdelen, *Kierkegaard’ın Benlik ve Varoluş*, Hece Yay., Ankara 2004, s.79.

⁶ Vefa Taşdelen, a.g.e., s. 79-80.

⁷ Vefa Taşdelen, a.g.e., s. 81.

⁸ Vefa Taşdelen, a.g.e., s. 79.

bilinç varsa o kadar ben vardır; çünkü bilinç ne kadar gelişirse istenç o kadar gelişir ve ne kadar çok istenç varsa o kadar ben vardır.”⁹ Kişinin kendini varoluş alanları içinde tanımlaması benlik yaratma bilincine varmasıyla mümkündür.

1. ETİK ALAN İLE ESTETİK ALANIN ÇATIŞMASI

Soren Kierkegaard, etik, estetik, dinî olmak üzere üç tip varoluş alanı tanımlamıştır. “Haz ve eğlence içerikli bir yaşam insanı estetik alana(...), toplumla ilişki etik alana, Tanrı ile ilişki dinsel alana götürür.”¹⁰ Kişi yaşam felsefesine göre bu alanlardan birinde görünür hale gelir. Ancak Tanrı'nın insana verdiği gizil güçler- özgürlük, seçme ve tasarlama yetisi vb.- insanın varoluş alanını değiştirmesine neden olabilir. Bu nedenle Kierkegaard “...varoluş alanlarını herhangi bir sıraya koymaz. Bu alanlar arasında kesin bir geçişin olmadığını, insanın isterse bütün yaşamını tek bir alanda geçirebileceğini” söyler. Ancak kişi şunu bilmelidir: “Hiç kimse iki efendiye hizmet edemez. Örneğin, en yüksek derecede haz, en yüksek derecedeki ahlâksal ödevi dışarıda bırakır.”¹¹ İnsan eşzamanlı olarak birden fazla alanda bulunamaz. Çünkü bu alanların kabulleri birbirinden farklıdır. Kişi, tercihini ya haz(ların)dan ya toplumsal sorumluluklarından ya da Tanrı'dan yana yapmalıdır.

Etik alan insanın toplumsal bir varlık/benlik olarak kabul edildiği, ona sorumlulukların yüklendiği, toplumsal rolün ahlâksal rol olarak kabul edildiği alandır. Bu alan, kişinin toplum içindeki ödev ve sorumluluklarını öne çıkarır ve etik ilişki¹² aracılığıyla bireyi toplumsal bağ içinde tanımlar. Kişi etik alanın yükümlülüklerini yerine getirdiğinde benliğini tamamlayacak ve toplumun bireyi olacaktır. Böylece toplumla sağlıklı ilişkiler kurabilen birey umutsuzluk, kaygı, melankoli, tutku vb. olumsuz halleri yaşamayacaktır.

Kierkegaard'a göre estetik alan ise etik alanın aksine benlik oluşumunun değil benlik çözülmesinin yaşandığı alandır. Estetik alanda yaşayan kişi, etik alanın birey için belirlediği tüm sorumluluklardan, görevlerden kaçır. Onun için önemli olan kendi hazları ve tutkularıdır. Bu nedenle o özgürlüğünü kısıtlayan her türlü sınırlayıcı etkenden kaçır. Örneğin etik alanda uygar sorumluluk olarak nitelendirilen evlilik estetik için olanaklılık¹³ alanını kısıtlayan bir kurumdur. Oy-

⁹ Soren Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, (Çev: Mehmet Mukadder Yakupoğlu), Ayrıntı Yay., İstanbul 1997, s.43.

¹⁰ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.147.

¹¹ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.155.

¹² “Etik ilişki insanların toplumsal gerçekliğinin bir parçasıdır, nerede bir insan ve insana dair bir ilişki varsa aynı zamanda orada etik bir ilişki de vardır.”Etik ilişki için bkz. Seval Yınılmez Akagündüz, “*Türkiye’de Ahlak Eğitimi Üzerine Bir İnceleme*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2016. s.22-24.

¹³ Olanak: nesnel gerçekteki eşyaların, fenomenlerin ve süreçlerin içinde yatan, onlara içkin olan, ve bu süreç, fenomen ve eşyaların hareket ve gelişim yasalarıyla belirlenmiş bulunan ve yeterli, uygun koşullar varolması halinde, yeni fenomenlerin, eşyaların ve süreçlerin doğmasına, böylece olanak'ın gerçekleşmesine yol açan

saki estetikçinin varlık amacı, yaşamı sınırlayan görevlerden kaçarak kendisine haz verecek ve onu hoşnut edecek her türlü olanağı değerlendirmektir. Kierkegaard bu tercihin insanı mutlu etmeyeceğini düşünür. Ona göre, estetik alanı tercih eden kişi kendisini sınırlayan her türlü sözleşme, görev ve yükümlülükten uzak durarak kendi sonunu hazırlar. Çünkü vurdumduymaz, sorumsuz, ahlak dışı davranan estetikçinin benliği bu süreçte çözülür ve bu durum kişiyi acı ile yüzleştirir. Toplumsal rollerden kaçarak kendi dünyasında mutlu olacağını ümit eden estetikçi tam tersine tükenmeyen arzuları nedeniyle hayatını mutsuz, umutsuz bir kişi olarak devam ettirir.

Varoluş alanları içinde etik ve estetik alan insanoğlunun çatışmalarına en çok sahne olan alanlardır denebilir. Çünkü insan etik alanı var eden toplumun bir bireyi iken kendi arzularının da bir bütünüdür. Dolayısıyla etik kurallar ile arzuların çatışması en muhtemel sonuçtur.

2. ESTETİK ALAN İLE ETİK ALAN ARASINA SIKIŞMIŞ KADIN: NURDAN

Modern Türk edebiyatı Şinasi'den itibaren "insan"ı esas alan bir kabul üzerine kurulmuş, insan ve insana dair her şey farklı temalarla, bakış açılarıyla, ideolojilerle, iletilerle tüm edebi türlerin ana konusunu oluşturmuştur. İnsan ile ilgili olarak, Şinasi "akıl", Ziya Paşa "insan-ı kamil", Namık Kemal ise "iradîlik ve tarihîlik" kavramlarına vurgu yapmış ve edebiyatın işlevlerinden biri olan "insanî değerleri aktarma/yayma"¹⁴ işlevini yerine getirerek "insan"a dikkat çekmişlerdir. 1950'lere gelindiğinde ise Türk edebiyatında insanın varoluşçu felsefe ile irdelendiği, bireyin iç dünyasına yönelik eserlerin yazıldığı böylece "Türkiye'de Varoluşçuluk genelde edebî eserler üzerinden"¹⁵ tanındığı görülmüştür. Demir Özlü, Bilge Karasu, Leyla Erbil, Tezer Özlü, Erdal Öz, Nezihe Meriç, Yusuf Atılgan vb. ismin varoluşçu edebiyata dair örnekler veren isimler arasındadır. Cafer Şen'e göre modern Türk edebiyatının yazarları "(...)romanlarında varoluşçu felsefenin kavramlarını fragmatikal bir halde işlemişler ve varoluşçu söylemleri yaşam alanı içinde daha zengin dile getirmişleridir."¹⁶ Hasan Ali Toptaş da eserlerinde modern insanın problemlerini ele alan yazarlardan biridir. Toptaş'ın, *Ölü Zaman Gezginleri* isimli hikâye kitabında yer alan *Gökyüzü Gri* başlıklı hikâyesi bireyin benlik problemlerine yer vermesi yönüyle varoluşçu edebiyata dair eserlerden biri olarak değerlendirilebilir. Yazar bu hikâyede özgürlük, sorumluk, seçim, toplumsal ahlak gibi varoluşçu felsefenin temel kavramlarını etik ile estetik alanın çatışması noktasında kaleme almıştır.

gelişim yasası anlamındaki felsefi kategori. Bkz: Manfred Buhr, Alfred Kosing, *Bilimsel Felsefe Sözlüğü*, (Çev: Veysi Bildik), Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1999, s.301.

¹⁴ Nurettin Öztürk, *Türk Edebiyatında İnsan*, AKM Yay., Ankara 2001, s.457.

¹⁵ Cafer Şen, *Türk Romanında Felsefi Açılımlar*, Akçağ Yay., Ankara 2012, s. 244.

¹⁶ Cafer Şen, a.g.e., s.250.

Gökyüzü Gri başlıklı hikâye varoluşunu önce etik alanda arayan ancak sonrasında bu alanın nesnel buyrukları ile çatışma yaşadığı için kendine yabancılaşan Nurdan isminde evli ve bir çocuklu kadının benlik arayışı üzerine kurgulanmıştır. Hikâye Nurdan'ın balkonda çamaşır asarken balkonun altındaki kadın ile göz göze gelmesiyle başlar. Kadın önce sakin bir şekilde Nurdan'ı izlerken birdenbire giysilerini parçalamaya ve etrafındaki çoğunluğunu erkeklerin oluşturduğu kalabalığa rağmen çıplak soyunmaya başlar. Nurdan'ı varoluşsal sorgulamaya iten kadının çıplaklığıdır. Kadının cinselliğine dikkat çeken bir kesit ile başlayan olaylar, ana kahraman Nurdan'ın benliğini cinsel kimliğiyle aramasıyla devam eder.

“*Balkondan görmüştüm onu; yumrukları boşluğu döverken ağız bir mağara gibi açılıp kapanıyordu.*”¹⁷ (s.31) Nurdan balkonun altındaki kadının sesini duymaz ancak onun ağzını açıp kapadığını ve yumruklarını savurduğunu gördüğünde çıplak kadının, sanki kendi belleğinin en karanlık köşelerine (mağaraya) attığı düşüncelerini, duygularını dile getirdiğini düşünür. Nurdan'ın gördüğü kadın aslında olmak istediği kadındır. Hikâyenin devamındaki “*Tam balkonun altındaydı artık, dimdik durmuş, bana bakıyordu; çamaşırları mandallayışına küçümseyerek bakıyordu.*”(s.31) cümlesi Nurdan'ın bilinçaltındaki bu arzuyu açığa çıkarmaktadır. Nurdan, toplumun kendisine çizdiği ev hanımlığı rolünü değil dimdik durmasını sağlayacak kendi olma halini arzular. Karşısındaki kadın dimdik duruşuyla kahramanın hayalindeki Nurdan'ı temsil eder.

Nurdan, kadını ve kadının etrafındaki “alkış tutup ısılk çalmaya eğilimli, terli ve uyuşuk kalabalığı” izledikten sonra içeri girer. Eve girdiğinde elleri uyuşur, yüzü ve bacakları keçeleşir, birdenbire titremeye başlar. Gözlerinin, ayaklarının hatta duygularının değiştiğini hisseder. “*İçimde bambaşka bir insan vardı sanki ve ben onun ardı sıra büyülenmişçesine yürüyordum.*” (s.33) diyen Nurdan'ın etik alandan estetik alana geçişi gerçekleşir. Balkonda geçirdiği dakikalar, onun varoluşunun farkına vardığı “varoluş an”larıdır. Geçen sürede sokakta yaşananlar, kadının varoluşunu keşfine izin vermeyen engellerin ortadan kalmasını sağlamıştır. Kendi iradesiyle yer aldığı etik alanda varoluşunu bir türlü tamamlayamamış olan kadın, umutsuz ve kaygı dolu ruh hali ile kendini birden estetik alanda bulmuştur. Kierkegaard bu durumu “sıçrama”¹⁸ olarak tanımlar. Kierkegaard'a göre, varoluş alanları arasındaki geçişlilik ancak “sıçrama”(leap) ile mümkündür. Sıçrama mantık aracılığıyla değil “umutsuzluk” ve “kaygı” ile ortaya çıkar.

Hikâyedeki kadın geçmişte etik alanı seçmiş, bu alanın kendisine belirlediği rolleri- eş, anne, ev hanımı, komşu vb.- üstlenmiş ancak tüm bunlar onun varoluşunu ispatlamasına/somutlaştırmasına engel/neden olmuştur. Kendi “ben”ini ihmal eden Nurdan bunu yıllar sonra fark edebilmiştir. Etik alanın ödevlerini

¹⁷ Hasan Ali Toptaş, *Ölü Zaman Gezginleri, Gökyüzü Gri*, Everest Yay. İstanbul 2017.

¹⁸ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.158.

yerine getirirken var olma nedenini unutan kadının umutsuzluğa düştüğü anda kendi bedenini fark ederek estetik alana geçtiği görülür.

Tüm varoluşçular gibi Kierkegaard'ın amacı aklın ve bilimsel düşüncenin ötelediği sevgiyi ve insan olmanın anlamını ortaya koymaktır. Çünkü “varoluşun anlamını kavrayamayacak kadar bilinçsiz olan kişiler, yaşamın anlamını ve kişi olmanın tüm erdemini yitirmiş ve köleleşmiş halde yaşayacak”¹⁹lardır. Nurdan'ı kuşatarak onu köleleştiren neden eril toplum yapısıdır. Kadının arka plana itildiği, kendisine biçilen geleneksel rolün dışına çıkamadığı toplumda “içindeki insan”ı saklayan Nurdan, onu ortaya çıkaracak estetik alana geçtiğinde giyinip süslenerek, makyaj yaparak sokaklarda dolaşmaya başlar. Sokak hikâyesinin sembollerinden biridir. Kadını kuşatan “ev” kapalı ve kuşatıcı özelliği ile toplumu yani etik alanı, “sokak” açık ve bağımsız mekân oluşuyla benliği yani estetik alanı sembolize etmektedir.

Estetik alan kişinin kendi özgürlüğü, tercihleri, arzuları doğrultusunda yarattığı hiçbir sorumluluğu üstlenmeyip vurdumduymaz bir hayat yaşadığı alandır. Bu bakımdan hikâyedeki “sokak” estetik alanı somutlaştırmaktadır. Kendi varlığını ortaya koyup yaşamını değiştirmek isteyen Nurdan'ın sokağı sevmesinin nedeni, sokağın hareketli, sesli, değişken yapısının kendisine özgürlük sağlamasıdır. Sokak estetik alandır ve estetik alan değişkendir.

Sartre'a göre “Birey kendisini ancak bir faaliyet esnasında tanımlar.” Hikâyenin kahramanı Nurdan de benliğini sokakta gezerken arar ve kendini süslenerek gezdiği caddelerde tanımlamaya çalışır. Bu, Nurdan'ın tercihidir. Nurdan için sokak bir umuttur. Çünkü sokak onun yaşamak istediği değişimin olabirliğinin ispatıdır. O nedenle “... sevmiştim sokakları. İnsan onları gezip dolaştıkça yaşamın değişebilirliğine daha çok inanıyordu.(s.34)” diyerek arzularının peşinden gitmiştir.

Varoluşu somutlaştırmanın her bireyin yaşadığı dünyadaki ödevi olduğunu belirten Kierkegaard, insanların varoluş amaçlarını, benliklerini, kendilerini görmezden gelmelerinin sebebini modernizm ve kamusal yaşam olarak belirler. Vefa Taşdelen, Kierkegaard'ın bu görüşünü şu cümlelerle aktarmıştır: “Kamusal yaşantı insanı “ben olma” yerine “kitlenin bir parçası” olmaya iter. Bu aynı zamanda kişinin “ben olma ödevi”ne de engel olur ve kişi benliğinden uzaklaşır. Ben olamayan kişi kendini unuttur, kendisine inanmaya cesaret edemez, kendisi olmayı tehlikeli bulur, başkaları gibi olmayı(...) daha kolay ve güvenilir bulur.”²⁰ Rollo May de insanın benlik arayışını “modern insanın en çetin problemi”²¹ olarak nitelendirerek “insanın kendisini unutmaması”nın nasıl bir trajedi doğuracağını anlatmaya çalışmıştır.

¹⁹ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.78.

²⁰ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.80.

²¹ Rollo May, *Varoluşun Keşfi*, (Çev: Aysun Babacan), Okuyan us Yay., İstanbul 2014, s.156.

Hikâyedeki kadın kahramanın trajedisi de kendi dünyasını yitirmesiyle başlar. Nurdan kamusal yaşamın belirlediği sınırlar içinde yaşayan bir kadındır. Evliliğinde hem kocasına hem de çocuğuna karşı sorumluluklarını yerine getirmektedir. O, *“Pencere önlerine oturup aylarca kocasını bekleyen, geceleri karanlık bir odada ağlayan, tenini kat kat kumaşların altına gizleyen, sırmalı astsubay giysilerine ya da televizyonun üstünde duran ve hiçbir limana ulaşamayan denizaltı maketine bakarak düşler kuran”* (s.33) bir kadındır. Ta ki bir gün balkondan kendisine eleştirel gözlerle bakan o çıplak kadını gördüğü an'a kadar. Hayatı boyunca kendisi olamamış kadın kahraman, karşısındaki çıplak kadın gibi dimdik durmayı ve topluma aldırış etmeden arzularının peşinden gidecek kadar cesur olmayı ister.

Hikâyedeki olay örgüsü kahramanın bu amacı üzerine kurgulanmıştır. Ancak hikâyenin sonunda kahramanın amacına ulaşamadığı görülür. Bunun nedenini, olay akışının düğüm noktalarından hareketle çözmek mümkündür. Düğüm noktaları genellikle ana kahraman Nurdan'ın düş dünyası ile gerçek dünyanın çakıştığı yerlerdir. Nurdan estetik alana geçer ancak orada yaşarken etik alanda bıraktığı sorumluluklarını hatırlamaya ve kaygılanmaya devam eder. Dolayısıyla *“...kendi varlığını, yalnızlığını ve tekdüzeliğini”* kavradığı sokaklarda aylarca dolaşsa da her akşam evine döner, oğlunun karnını doyurur, bulaşıkları birikmişse yıkar, kocası dönmüşse onun cinsel arzularına cevap verir. Nurdan sabahları peşine düştüğü benlikten akşamları vazgeçer ve yeniden anne, ev kadını, eş, komşu rolüne devam eder.

“...aylarca dolaştım sokaklarda. Ama her akşam evime döndüm; oğlumun karnı açılmışsa doyurdum, bulaşıklar birikmişse yıkadım, kocam denizden dönmüşse boynuna iskelet halatları gibi sarıldım(...) Sonra, merdiven basamaklarındaki izlerimi tazeledim tek tek(...) Sonra da, silinip gitmeyeyim, ya da komşularım bensiz eksiz kalmasınlar diye onların belleğinde yaşayan çöp dökerkenki, ekmek alırkenki, pencereden bakarkenki görüntülerimin içine girip çıktım. Nasılsa sesimizle varızdır onun gözünde, ya da dikkatsiz davranacak kadar dikkatlidir diye düşünerek birkaç kez kapıcıya duyurdum sesimi.” (s.34)

Başkalarının “var”lığında kendi “yok”luğunu fark etmek Nurdan'ın kuşatılmışlığının bitmeyeceği anlamına gelir. Zaten Nurdan'ın geceleri evine dönüp çevrenin belirlediği kadın kimliğinin gerçeklerini yerine getirmesi etik alandan uzaklaşmaktan korktuğunu gösterir. Kierkegaard, özgürlüğün kaygı kavramını da beraberinde getireceğini ileri sürmüştür. Nurdan'ın yaşadığı tam da budur. Özgürce ve başıboş şekilde sokaklarda dolaşan kadın, bu durumun yaratacağı sonuçlardan sorumlu olduğunu unutamadığı için kaygılıdır. Nurdan'ın içinde bulunduğu psikolojik durum onun etik alan ile estetik alan arasına sıkıştığını gösterir.

Nurdan bu sıkışmışlıktan “portakal yanaklı kadın” ile tanışınca kurtulacağını düşünür. Sokakta karşılaştığı kadın onu bir ana gibi kucaklamış, Nurdan niçin ve nereye gittiğini bilmeden kadınla yürümeye başlamıştır. Bu, estetikçi öznenin an’ı yaşamayı tercih ettiğini göstermektedir. Kierkegaard’a göre “estetik alanı tercih eden insan an’ı yaşar. Onun için geçmiş ya da gelecek yoktur. Geçmişe bağlı kalmadan, geleceği kurgulamadan içinde bulunduğu “an”ı yaşayan estet Kierkegaard’ın deyimiyile tasarı yoksunudur. Hatta Soren Kierkegaard onu kendi bilincinde olmayan bir özne olarak tanımlamıştır. Sorumsuz, özgür estetin yaşamı rastlantılarla ilerler. Hikâyede Nurdan’a ait olan “*Peşimizde, her şeyi kendi akışına bırakmamızı ve hiç konuşmamamızı söyleyen bizden daha büyük, bizden daha güçlü bir şey vardı sanki.*” (s.35) cümlesi onun estetik alana geçerkenki ruh halinin ifadesidir. Nurdan’ın yaşamını bir anda kontrol altına alan “kendisinden daha güçlü olan şey” kendi arzularıdır. O, portakal yanaklı kadının değil arzularının peşinden gitmiştir.

Nurdan’ın portakal yanaklı kadın ile karşılaşması ve karşılaştıktan sonra geçmişini unutup yaşamaya devam etmesi Kierkegaard’ın estetik alanda zaman kavramı ile ilgili tespitlerine bir örnektir. Hasan Ali Toptaş’ın *Ölü Zaman Gezgincileri* kitabının ana niteliği kitabın isminden de anlaşıldığı üzere “zaman”ın önemsizliğidir. Bunun diğer anlamı geçmişin/geleceğin unutulmasıdır. Geçmiş ölmüştür, gelecek tasarlanamaz. O nedenle bu hikâyede zaman değil mekân(lar) ön plandadır.

Hikâyedeki ev etik alanı, sokak ve genelev ise estetik alanı sembolize eden mekânlardır. Etik alandan yani topluma ait yükümlülüklerinden kaçan Nurdan arzularını genelevde yaşadığı için burası onun estetik alanına ait mekândır. Evin patronu ile sokakta karşılaşan Nurdan aylar süren sokak gezmelerinin ardından kendisini bu evde bulur. Bu bilinçli bir tercih değildir. Çünkü “Estetikçi seçim yapmadan yaşar.”²² Bunun iki sebebi olabilir: Bunlardan biri estetin an’ı yaşadığı için plansız oluşu, diğeri ise seçim yapabilecek bilince/benliğe sahip olmayışıdır. Nurdan’ın içinde bulunduğu durum benlik çözümlüğü olduğu için portakal yanaklı kadının peşinden bilinçsizce geneleve gittiği görülür. Nurdan’ın eylemsel başkaldırısı burada başlar. Eylemsel başkaldırı “düşüncelerin aykırı davranışlar şeklinde eylem döküldüğü”²³ Aslında bu durum hikâyede bir paradoks yaratmıştır. Bu paradoks şudur: Nurdan, varoluşunu kendisine benliğini kaybettiren cinsel kimlik üzerinden aramaya kalkmış, bu da onu “kendi yaşamı”na kavuşturmuştur. “Günlük dilde ‘kadın’ aşağı bir statüyü gösterir. Çünkü terim doğrudan doğruya birincil olarak ‘cinsiyet statüsü’ne ilişkindir.”²⁴ Toplum kabulünün bir sonucu olan bu gerçek, hikâyenin kahramanının paradokstan kurtulmasına izin vermemiştir.

²² Mackey’den aktaran Vefa Taşdelen, a.g.e., s. 180.

²³ Selma Baş, “*Leylâ Erbil’in Öykülerinde Kadın Kimliği ve Başkaldırı*”, İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, S.38, 2008, s.1-32.

²⁴ Ayşe Durakbaşa, *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İletişim Yay., İstanbul 2012, s.15-16.

Hasan Ali Toptaş'ın insanın benlik arayışını kadın kimliği üzerine kurgulamasının sebebi toplumun kadın kabulünü irdelemek istemesidir. Kadın değersiz görülüp toplumsal sorunlardan biri “kadın sorunu” olarak adlandırıldığı sürece erkeğin değil kadının var olma mücadelesi devam edecektir. Hikâyenin iletisi de bu sorun üzerine kuruludur. Nurdan'ın sadece cinsel bir obje ve hizmetçi olarak akla gelmesi sosyolojik yapıda var olan kadın-erkek eşitsizliği sorunudur. Bu nedenle yazar, hikâyede, gözlemci gerçekçi tavrıyla, toplumun kadın kabullerini yansıtan sahnelere de yer vermiştir. “Öyle basit, öyle eften püften şeylerle konuşurduk ki, böyle zamanlarda, dile getirmekten korktuğumuz şeyler büsbütün önem kazanırdı.”(s.37) “ Benim öyküme inanmayışları fenâ hâlde gücüme gidiyordu doğrusu. Bu yüzden, gerçekleri elimin tersiyle bir kenara itip yepyeni bir yaşam öyküsü uydurdum onlara.”(s.39) gibi cümleler hikâye düş ile gerçek arasında ilerlese de kadının hayalinde canlandırdığı yaşamın içinde bile kadın gerçekliğine ait sorunların hep var olduğu göstermektedir.

Gerçek hayatta sözüne itibar edilmeyen kadının geri planda kalışını bu cümlelerle dile getiren Nurdan, etik alandan kaçıp estetik alana sığınsa da gerçek dünyadan uzaklaşamaz. Bu dünyadaki en yaygın kadın gerçeği kadının sözüne itibar edilmemesidir. Bu nedenle kahraman yepyeni bir yaşam öyküsü uydurur ve erkeklerin kendisine inanmasını bekler. Kadının bu çabası, onun kendi varlığını ispatlamak için seçtiği bir yoldur. Ancak bu da onun trajedisini sonlandırmayacaktır çünkü hayalinde yarattığı hikâyedeki kadının yaşamı da trajiktir. Buradaki trajedinin sebebi de yine eril toplumdur. Nurdan'ın uydurduğu hikâyede de eril toplumun değersiz ve hor gördüğü kadın vardır. Kadını döven, taciz eden erkekler; hayatı çekilmez hale gelmiş kadınlar ana kahramanlardır. Kadın yaşadıklarından sonra benliğini bedenine hapsedmiştir.

“Gecenin karanlığı altında kanatsız bir gece kuşuydum artık ben, sokaksız bir sokak kuşuydum, ya da dünyanın içinde kaybolmuş bambaşka bir kuş-tum.”(s.58)

Hikâyedeki kuş “kanatsız, sokaksız, kafeslenmiş” sıfatlarıyla kahramanın tutsaklığına imlemektedir. Nurdan düş dünyasında da gerçek dünyasında da istediği hayatı yaşayamaz. O, arzuladığı hayatı yaşamasını sağlayacak “kanatlar”dan yoksun kalmış ve kafese sıkışmıştır. Buradaki kafes Nurdan'ın bilincidir. Bu bilincin sınırlarını etik alan belirlediği için Nurdan kendisini kafese sıkışmış, uçamayan ve sokaksız bir kuş olarak betimlemiştir.

Nurdan'ın tüm yaşadıkları Kierkegaard'ın “Estet acıkma ve doyma arasında gidip gelir(...) Bu döngü onda karamsarlık ve çöküntü doğurur.”²⁵ tespitiyle açıklanabilir. Nurdan, seçtiği mekânda bedenini kullanarak varlığını tanımlayacağını dü-

²⁵ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.190.

şünürken “erkeklerin hepsinin birbirine benzediğini” düşünmeye başlar. Bu, onun doyuma ulaştığı anlamına gelmektedir. Doyuma ulaşan kadın kahraman umutsuz, karamsar psikoloji ile yeniden sorgulamalara başlar. Bu bir döngüdür. İnsan doyuma ulaştıkça yeni arzuların peşinden koşar. Doyuma ulaştığını düşünen insan, aynı hastalıklı ruh haline yeniden yakalanır. Bu da estetik alanın kaçınılmaz sonudur.

Rollo May *Kendini Arayan İnsan* isimli eserinde insanın var olma mücadelesini anlatırken “...bağımsız birey olabilmenin sıklıkla endişe ve zaman zaman da gerçek anlamda dehşet duygularını da beraberinde getirdiğini keşfeder.”²⁶ Hikâyedeki kadın kahraman da estetik alanda doyum ve beraberinde mutsuzluk yaşamış ve sonuçta nevrotik bir çatışma ile çalıştığı eve gelen kocasını öldürmüştür. “Elimizde ne var ki dilin gücünden başka!”²⁷ diyerek edebi eserin oluşumunda dile verdiği önemi ortaya koyan Hasan Ali Toptaş, ölüm sahnesini insanın birden fazla duyusunu harekete geçirecek şekilde betimlemiş ve böylece Nurdan’ın yaşadığı ruh halini etkili bir dil ile okura aktarmıştır.

“Görünüşe göre, artık her şey hazırды. Derin bir soluk aldım. Sonra, birdenbire doğrularak göbeğine oturdum ve hiç vakit kaybetmeden ellerimle boğazına sarıldım. Bütün gücümle sıkıyordum! Cılız bedenini ellerimden kurtarabilmek için debeleniyordu altımda; mosmor kesilen yüzü, büyüyen gözleri ve hırıltılarıyla kurbanlık koyunlar gibi debeleniyordu. Ben bırakmıyordum tabi, bırakmayacaktım! Ağzından fıskıran hırıltılar odanın dört yanına saçılmış, kapı kolunu titretip perdeleri dalgalandırmaya başlamıştı.”(s.45)

Hikâyenin gerçekle düş arasındaki en trajik sahnesi olan bu sahne yazarın betimleyici anlatımı ile okuru etkisi altına almaktadır. Bu, Hasan Ali Toptaş’ın üslubunun bir özelliğidir. “Ben romanlarımın hiçbirini ilk kurguladığım şekliyle yazmış değilim.” diyen Toptaş’ın, eserlerini kalem alırken “metinde bir iç akıl”²⁸ oluşturduğu görülür. Metnin iç aklı, hikâyedeki olayların, dilin kuşatıcı etkisiyle ilerlemesini ve olayların düğümlerle maceraya dönüşmesini sağlar. Yazar dilin gücüne teslim olarak eserin kurgu aşamasındaki yapısının dışına çıkabilir. *Gök-yüzü Gri* isimli hikâyedeki dramatik sahnelerden biri olan bu cinayet sahnesinde de yazarın dilin peşinden gittiği görülür. Metnin anlamını artık seçilen sözcükler değiştirmekte/ taşımaktadır. Kadının kocasının boğazını bütün gücüyle sıkması, kapı kolunu titretip perdeleri dalgalandıran hırıltılar vb. ifadeler ve bunların peş peşe dile getirilmesi yazarın olayların akışı ile oluşan metnin iç aklına teslim olduğunu gösterir. Yazar dile teslim olurken okur da yazarın dili ile birlikte olaylara teslim olur. Bu teslimiyetle birlikte yazar, okur ve kahramanın bilinçlilik halinden çıktığı da söylenebilir.

²⁶ Rollo May, *Kendini Arayan Adam*, (Çev: Kerem Işık), Okuyan us Yay., İstanbul 2013, s. 131.

²⁷ *Hasan Ali Toptaş İle Söyleşi*, <http://hasanalitoptas.com/tr/>

²⁸ Semih Gümüş, *Yazarın Sözü, Yazının Sözü*, <http://hasanalitoptas.com/tr/>

Örneğin hikâyenin ana kahramanı Nurdan kocasını niçin öldürdüğünün farkında değildir. Çünkü an'ı yaşayan estet kendini ve bilincini doğal akışına bırakmıştır. Bu tercih, estetik alanda yaşayan insanın düş ile gerçek arasında bir yaşam sürmesine neden olur. Burada düş bilinçlilik halinin olmaması anlamındadır. “Estetikçi kendi durumunun bilincinde değildir. Kendi doğal yapısındaki akışın ritmine kapılır gider. Bir eylemde bulunduktan sonra rüyadan uyanır gibi uyanır ve olup biteni anlatmakta güçlük çeker.”²⁹

Hikâyedeki kahramanın gerçek hayatında evli ve çocuklu bir kadın ile onların yaşadığı ev varken, düşsel yaşamında kendisine varlık nedenini sorgulatan çıplak kadın ve mekân olarak da genelev vardır. Bu kurgu içinde hikâyenin sonu, kadının düşsel yaşamındaki olaylara sahne olsa da hikâye gerçek yaşama dönüş ile son bulur. Hikâyenin sonunda kadın kocasını öldürür. Bilincin kapalı olduğu bir anda kocasını boğazlayarak öldüren kadın kendine geldiğinde ne yanında portakal yanaklı kadın ne de dışarıda ona çocukluğunu hatırlatan bahçe ve dut ağaçları vardır. Etrafindakilere sorar ancak cevap alamaz. Kierkegaard'ın estetik alandaki özneye söylediği şu cümleler Nurdan için de geçerlidir: “Bir süre sonra beni bunu veya şunu yapmak için neyin motive ettiğini tamamıyla unuturum, sadece önemsiz şeyler değil, kararlı adımlar atmam gerektiğinde de.”³⁰

Gökyüzü Gri isimli hikâyenin ana kahramanı Nurdan de geçmişi ya da geleceği düşünmeden anlık yaşamı tercih etmiştir. Bu yaşamın birçok gerçek parçası vardır. Evlilik, eş, çocuk, komşular, günlük hayatın telaşı, çamaşır, yemek, kadın-erkek ilişkileri, sokaklar vb. gerçek yaşamdan parçalardır. Ancak kadın bu gerçek yaşam ile birlikte bir de düşsel yaşam içinde yaşamaktadır. Estetikçinin en karakteristik özellikleri an'ı yaşaması, plan yapmaması ve doğal olmasıdır. Onun günlük yaşamı, arzuları ve tutkuları olsa da, an'ın getirdikleri üzerine kuruludur. Ancak bu durum onun hayal dünyasının aktif olmasını engellemez. Estetik alanın öznesi gerçekleri ve hayalleri bir arada yaşayabilir. “Estetik varoluş biçiminde oyun ile gerçek, şiir ile varoluş arasında ayırım yoktur.”³¹

Estetik alan ile etik alan arasına sıkışan Nurdan'ın benlik arayışı tamamlanamamıştır. “... varoluşun her anında ‘ben’ oluşum halindedir.”³² Bunun birbirine bağlı birbirini etkileyen pek çok sebebi vardır. İnsanın yaşam algısı, dikkatleri, tercihleri; toplumun çeşitlilik arz eden yapısı; insan toplum ilişkisinin sonucu olarak ortaya çıkabilecek şartlar ve yaşam alanları; zamanın sürekliliği, insanın ve toplumun değişkenliği, an'ın belirsizliği, arzuların sonsuzluğu vb. benliğin tamamlanmasını engeller.

²⁹ Vefa Taşdelen, a.g.e., s. 191.

³⁰ Soren Kierkegaard, *Either/Or, A Fragment of Life*, Penguin Books, England 2004, p. 50.

³¹ Vefa Taşdelen, a.g.e., s.181.

³² Soren Kierkegaard, *Ölümcül Hastalık Umutsuzluk*, (Çev: Mehmet Mukadder Yakupoğlu), Ayrıntı Yay., İstanbul 1997, s.43.

Nurdan'ın varoluşunu keşfini engelleyen nedenler daha çok toplumun geleneksel yapısına ait kurallardır. Bu kuralların içinde oluşturduğu yaşam onun kendi olmasına izin vermemiştir. Sokakta gördükleri onun bir anda kendi varlığını fark edip onun peşinde koşmasına neden olmuş ancak Nurdan bu alanlardan hiçbirinin öznesi olamamıştır. Bu nedenle hikâye dramatik bir yapıya sahiptir ve trajik bir sonla bitmiştir.

SONUÇ

Dünyaya gelen her insan yaşam ile ölüm arasında geçen zamanın kalitesini büyük oranda kendisi belirler. Alacağı kararlar, yapacağı tercihler ona her zaman düşündükleri ile doğru orantılı deneyimler yaşatmasa da ilk çağ filozoflarından itibaren dikkat çekilen “benlik kabulü” onu doğruya sevk edecek ilk şartlardan biri olarak görülebilir. Çünkü kişinin “benlik”in varlığını ve önemini kabul etmesi ondaki bilinçlilik durumunun da göstergesidir. İnsan için önemli olan varoluş nedenini keşfetmek ve varlığını tanımlayabilmektir. Bunun diğer anlamı “benlik”in farkına varmaktır. Benliğini fark edip anlamlandıran her insan yaşamın somut, aktif, uyumlu bir parçası olmayı başarır.

Gökyüzü Gri isimli hikâyenin kahramanı kadın, sokakta gördüğü kadının yaşadığı olaydan sonra benlik arayışına başlamış ancak bu arayışta başarısız olmuştur. Bunun ana nedeni insanın yaşamını birden fazla alanda sürdürme şansının olmamasıdır. Etik ve estetik alan arasında sıkışan kadın kahraman bu durumdan kurtulamadığı için hikâye kadının başladığı yere dönüşüyle son bulmuştur. Kadın kahraman, yapısını eril bakış açısının belirlediği etik alanda, bu alanın kuralları sebebiyle başladığı sorgulamalarına cevap aramış ancak kaygı hali onu yeniden çerçevesini etik alanın belirlediği yaşamına dönmeye sebep olmuştur.

Etik alan insanları pasifleştiren, kişiliklerini baskılayan, onları istemedikleri hayata iten bir alan olmadığı gibi estetik alan da insanları özgürleştirip benliklerini bulmalarını sağlayan tek alan değildir. İnsanın mutlu olması için ya arzularını dizginlemesi ya da sorumlulukların, ödevlerin kendi ben'ini ihmal etmesini önlemesi gerekir. Ancak insan yaşamı durağan değildir. Yaşamın dinamiklerinin değişmesi ile insanın yaşam algısının değişmesi de kaçınılmaz olduğundan kişilerin günlük hayatında da ruhsal dünyasında da değişimlerin olması doğaldır. Varoluşçulara göre bu durum, insanın benlik gelişimini tamamlayamamasının da nedenidir.

Hasan Ali Toptaş ile Kierkegaard'ı buluşturan sebep, insanın benlik arayışının, sebepleri değişse/çeşitlense de, bireyin ana problemlerinden biri olarak halen devam ediyor olmasıdır. Toplumunu edebi malzeme olarak gözlemleyen Hasan Ali Toptaş ile felsefi açıdan gözlemleyen Kierkegaard'ın ortak amacı sadece insana ve yaşadıklarına tanıklık etmek değil, problemleri nedenleriyle, çözümler-

riyle irdelemektir. Bu irdelemeler sonucunda felsefenin de edebiyatın da varmak istediği sonuç insanı, dünyayı, yaşamı çözümlenektir.

Kierkegaard, modern insanın öznel yaşamını öteleyip varoluşunu, yaşamını anlamsızlaştırmasını, Toptaş da kadının varoluşunu tanımlayıp birey olabilmesini engelleyen toplumu eleştirmiştir. Hasan Ali Toptaş'a göre, kadının mutsuz olmasının nedeni toplum hayatında somut bir yerinin olmamasıdır. Bu da varlığını ortaya koyamamış kadının etik alan ile estetik alan arasında inişli çıkışlı bir hayat yaşadığı, söz hakkına sahip olmadığı, sorumluluklarının kısıtladığı, mutsuz bir hayat sürdüğü vb. anlamına gelmektedir. Bu nedenle, *Gökyüzü Gri* isimli hikâyeye hem modern insanın hem de kadının trajedisine felsefi argümanları kullanarak dikkat çekmesi açısından önemlidir.

Hasan Ali Toptaş, anlatıcı olarak hikâyenin ana kahramanını seçmiştir. Eserin hemen tümünde ben anlatıcı etkindir. Yazar iç konuşma ve iç çözümleme tekniklerini kullanmıştır. Hikâyenin ana kahramanı kadın benlik arayışı boyunca kendisini, çocuğunu, sokakları, genelevde çalışan kadınları, kocasını iç konuşmalarında anlatır. Hem kendisinin hem de yardımcı kahramanların iç çözümlerini yapar. Ancak hikâyenin varoluşçu eserlerin bir diğer özelliği olan konudan kaynaklı karmaşık bir kurguya ve soyut bir dile sahip olduğu söylenemez. Okurun zihnine "Olaylar düş mü, gerçek mi; gerçek dünyada mı, düş dünyasında mı ilerliyor?" vb. sorular gelse de olay örgüsü düzenli, anlatımın sade olduğu görülmektedir.

Edebi eser dili ne kadar imgesel/soyut olursa olsun, sanatçısının varoluşunun somut ispatıdır. Yazar kaleme aldığı konu, seçtiği kahramanlar, vermek istediği ileti ve dil tercihi ile zihninde sorgulamaya devam ettiği varoluş nedenini büyük oranda analiz etmiş olarak eserinde somutlaştırır. Çatışmalar, çıkmazlar, çelişkiler devam ediyor olsa da okur onu tanımış olur çoğu kez. Bu nedenle, edebi eser gerçekte çözümlenmesi mümkün olmayan sorgulamaların kurguda sonuca ulaştığı metindir. *Gökyüzü Gri* isimli hikâyede Hasan Ali Toptaş, kadının benlik arayışı üzerinden sorgulamalara gitmiş, olay örgüsünün hareketliliği ve dili ustaca kullanımı sayesinde felsefenin soyutluğunu somutlaştırarak, felsefenin dolayısıyla insanın sorunlarını etkili bir dille anlatarak okurda toplumsal sorunlara dair bilinç yaratacak bir metin ortaya koymuştur.

KAYNAKÇA:

- BAŞ, Selma, “*Leylâ Erbil’in Öykülerinde Kadın Kimliği ve Başkaldırı*”, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, Yıl: 2008, S.38, s.1-32.
- BUHR, Manfred, KOSING, Alfred, *Bilimsel Felsefe Sözlüğü*, (Çev. Veysi Bildik), Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul 1999.
- DURAKBAŞA, Ayşe, *Halide Edip Türk Modernleşmesi ve Feminizm*, İletişim Yay., İstanbul 2012.
- GÜMÜŞ, Semih, “*Yazarın Sözü, yazının sözü*”, <http://hasanalitoptas.com/tr/>. (Erişim Tarihi: 26.10.2014)
- Hasan Ali TOPTAŞ İle Söyleşi, <http://hasanalitoptas.com/tr/> (Erişim Tarihi: 05.08.2014)
- KIERKEGAARD, Soren, *Eitjer/Or, A Fragment of Life*, Penguin Books, England 2004.
- KIERKEGAARD, Soren, *Ölümçül Hastalık Umutsuzluk*, (Çev. M. Mukadder Yakupoğlu), Doğu Batı Yay., Ankara 2004.
- MAY, Rollo, *Kendini Arayan Adam*, (Çev. Kerem Işık), Okuyan us Yay., İstanbul 2013.
- MAY, Rollo, *Varoluşun Keşfi*, (Çev. Aysun Babacan), Okuyan us Yay., İstanbul 2014.
- ÖZTÜRK, Nurettin, *Türk Edebiyatında İnsan*, AKM Yay., Ankara 2001.
- RENEAUX, Roger, *Egzistansiyalizm Üzerine Dersler*, (Çev. Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi), Erciyes Üniversitesi Yay., Kayseri 1994.
- SARTRE, Jean-Paul, *Varoluşçuluk*, (Çev. Asım Bezirci), Say Yay., İstanbul 2013.
- ŞEN, Cafer, *Türk Romanında Felsefi Açılımlar*, Akçağ Yay., Ankara 2012.
- TAŞDELEN, Vefa, *Kierkegaard'ta Benlik ve Varoluş*, Hece Yay., Ankara 2004.
- TOPTAŞ, Hasan Ali, *Ölü Zaman Gezginleri, Gökyüzü Gri*, Everest Yay. İstanbul 2017.
- YİNİLMEZ AKAGÜNDÜZ, Seval, “*Türkiye’de Ahlak Eğitimi Üzerine Bir İnceleme*”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara 2016.

WOMAN'S SEARCH FOR IDENTITY IN HASAN ALİ TOPTAŞ'S STORY CALLED *GÖKYÜZÜ GRİ*

The purpose of Existentialist philosophers is to make the human existence meaningful, and to show that humans are living beings who can create their own habitat. Therefore, the existentialists develop their philosophies on the idea that says "Existence comes before the self. It is formed after self." According to Kierkegaard this is only possible "... when rationalizing the universe is given up, the attention is gathered on people and human existence is depicted as it is". It is possible for each human being to perform his/her ego that's to say his/her existence him/herself. Soren Kierkegaard has described three types of existence field such as ethics, aesthetics, and religion for this. Individual becomes visible in one of these fields in line with his/her philosophy of life.

The struggle of the female character in Hasan Ali Toptaş's story called Gökyüzü Gri is with her "ego" which is stucked between ethical field and aesthetical field. Nurdan, who struggles between the rules of the society where she lives and her desires, follows her desires despite all siege of the ethical field. However, patriarchal social structure is her greatest obstacle. The author writes about the basic concepts of existentialist philosophy such as freedom, responsibility and social ethics from the conflict point of ethical field and aesthetical field.

As the ethical field is not a field which makes people passive, oppresses their identities, pushes them into a life which they would not like, aesthetical field is not the only field which makes people free and enables them to find their identities. In order for people to be happy, they either need to suppress their desires or to prevent their responsibilities and duties to ignore their 'egos'. However, lives of people are not stable. Since the change of the dynamics in life and the people's perception of life is inevitable, it is natural that there will be changes in the spiritual and daily lives of people. According to Existentialists, this situation is the reason why people cannot complete their identity.

According to Hasan Ali Toptaş, the reason why the woman is unhappy is because she does not have a concrete place in social life. This means the woman, who does not reveal her existence, experiences a life with ups and downs between ethical field and aesthetical field, does not have a right to speak, her responsibilities are restricted and maintains an unhappy life. Therefore, the story called Gökyüzü Gri is important since it points to the tragedy of modern people and women by using philosophical arguments.

No matter how imaginary/abstract the expression of literal work is, it is the concrete evidence of its artist's existence. Author embodies the reason of his/her existence, which he/she continues to question in his/her mind with the messages

he/she convey and expression he/she prefers, in his/her works. Even if conflicts, dilemmas, contradictions continue, the reader often knows the author. For this reason, literal works are texts in which the unsolvable questionings in real life are solved in fiction. Hasan Ali Toptaş in his story called Gökyüzü Gri questions in terms of the identity search of woman, he embodies his philosophical information through his shifting plot and his use masterly use of language, he expresses the problems of philosophy, in other words the problems of people in an effective language and created a text which will raise awareness of readers about social problems.

Key Words: Gökyüzü Gri, Existentialism, identity, ethical field, aesthetic field.